

**ความเป็นพิษร่วมกันของฟิแนนทรีน ฟลูออรีน และฟลูออแรนทีนต่อการเจริญระยะ
ต้นกล้าของข้าวเหนียว พันธุ์ กข. 6 และฝักบัว**

**Combined Phytotoxicity of Phenanthrene, Fluorene and Fluoranthene in
Seedling Growth of Sticky Rice cv. RD 6 and Water Morning Glory**

ขนิษฐา สมตระกูล¹ จำปี ไชยเมืองคุณ¹ ดวงอนงค์ ผลาผล¹ และ วราภรณ์ นุชฉาย²

**Khanitta Somtrakoon¹, Champee Chaimuangkoon¹, Duanganong Phalaphol¹ and
Waraporn Chouychai²**

¹ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150

²สาขาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ 60000

E-mail: skhanitta@hotmail.com โทรศัพท์ 083-0605316

บทคัดย่อ

การปนเปื้อนร่วมกันของพอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอน (พีเอเอช) พบได้ทั่วไปในสภาพแวดล้อมแต่การศึกษาความเป็นพิษร่วมกันของพีเอเอชต่อพืชยังมีน้อย การศึกษานี้ได้ศึกษาผลของการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน ฟิแนนทรีนและฟลูออรีน ฟิแนนทรีนและฟลูออแรนทีน หรือการปนเปื้อนร่วมกันทั้งสามชนิดในอัตราส่วน 1:1 ที่ระดับความเข้มข้นรวมตั้งแต่ 2 - 400 mg/kg dried soil ต่อการเจริญระยะต้นกล้าของข้าวเหนียวพันธุ์ กข. 6 และฝักบัว โดยเก็บข้อมูลความยาวยอด ความยาวราก น้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งของต้นกล้าทั้งต้นหลังจากเพาะได้ 10 วัน และนำมาคำนวณความเข้มข้นที่ทำให้การเจริญของพืชลดลงร้อยละ 20 ผลการศึกษาพบว่า ความยาวรากของต้นกล้าฝักบัวและข้าวเหนียวไวต่อการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอเอชมากกว่าความยาวยอดและน้ำหนัก เมื่อพิจารณาจากความเข้มข้นที่ทำให้การเจริญของพืชลดลงร้อยละ 20 ต้นกล้าฝักบัวไวต่อการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอเอชมากกว่าต้นกล้าข้าวเหนียวคู่ของพีเอเอชที่เป็นพิษต่อความยาวยอดและความยาวรากของต้นกล้าข้าวเหนียวมากที่สุดคือฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน แต่ไม่มีการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอเอชที่เป็นพิษต่อน้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งของต้นกล้าข้าวเหนียวทั้งต้น ส่วนคู่ของพีเอเอชที่เป็นพิษต่อความยาวราก ความยาวยอด และน้ำหนักสดของต้นกล้าฝักบัวมากที่สุด คือ ฟิแนนทรีนและฟลูออแรนทีน ส่วนฟิแนนทรีนและฟลูออรีนเป็นพิษต่อน้ำหนักแห้งของฝักบัวมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพืชใบเลี้ยงเดี่ยวและพืชใบเลี้ยงคู่ตอบสนองต่อการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอเอชได้ต่างกัน

คำสำคัญ: พอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอน ความเป็นพิษต่อพืช ข้าวเหนียว ฝักบัว

Abstract

Co-contamination of Polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs) is normally found in environment but the study of combine PAH-phytotoxicity has been limited. The combine toxicity of fluorene + fluoranthene, phenanthrene + fluorene, phenanthrene + fluoranthene, or total 3 PAHs in 1:1 ratio as total concentration on 2-400 mg/kg dried soil on seedling growth of sticky rice cv. RD 6 and water morning glory were studied. After 10 days, Shoot length, root length, fresh and dried weight of entire plant was measured and 20% effective concentration to plant growth was calculated. The result showed that root length of water morning glory and sticky rice seedling were sensitive to co-contamination of PAHs more than shoot length and plant weight. When considered from 20% effective concentration to plant growth, water morning glory was sensitive to combine toxicity of PAHs more than sticky rice. Fluorene + fluoranthene was the most toxic to shoot and root length of sticky rice but none of PAHs was toxic to fresh and dried weight of sticky rice. Phenanthrene + fluoranthene was the most toxic to shoot and root length of water morning glory while phenanthrene + fluorene was the most toxic to fresh and dried weight of water morning glory. These results showed that there are different respond to co-contaminated PAHs between dicot and monocot.

Keywords: Polycyclic aromatic hydrocarbons, Phytotoxicity, Sticky rice, Water morning glory.

1. บทนำ

พอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอน (พีเอเอช) จัดเป็นกลุ่มของสารก่อมะเร็งและสารก่อกลายพันธุ์ที่ปนเปื้อนทั่วไปในสิ่งแวดล้อม แหล่งกำเนิดที่สำคัญของพีเอเอชมาจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของสารอินทรีย์ เช่น การเผาไหม้น้ำมันเชื้อเพลิง และวัสดุทางการเกษตร (Oanh et al., 2000 และ Gadde et al., 2009) แหล่งเกษตรกรรมของหลายประเทศพบการปนเปื้อนพีเอเอชด้วย เช่น ในฮ่องกง มีรายงานการปนเปื้อนพีเอเอช 14 ชนิดรวมกันเป็น 35.4 µg/kg ในทุ่งหญ้า 31.1 µg/kg ในพื้นที่การเกษตร และ 169 µg/kg ในเขตเมือง (Zhang et al., 2006) การปนเปื้อนพีเอเอชในดินทางการเกษตรนี้จะทำให้เกิดการสะสมพีเอเอชในพืชได้ เช่น ใน Tianjin ทางภาคเหนือของจีนพบพีเอเอชรวมกัน 16 ชนิดในดินทางการเกษตรเป็น 1.08-6.25 µg/kg และพบพีเอเอชสะสมในส่วนเหนือดินของพืชที่ปลูกในบริเวณนั้น 0.48-0.98 µg/kg โดยที่กะหล่ำดอกเป็นพืชที่สะสมได้มากที่สุด (Tao et al., 2004) ซึ่งการปนเปื้อนพีเอเอชในพืชนี้จะส่งผลให้เกิดการปนเปื้อนพีเอเอชในอาหารได้ด้วย (Teixeira et al., 2007)

ความเป็นพิษของพีเอเอชต่อพืชมีรายงานในพืชหลายชนิด เช่น แนนพทาลินทำให้การงอกของข้าวโพด ถั่วอัลฟัลฟา หญ้าไรน์ *Lupinus albus*, *Hordeum vulgare*, *Festuca rubra*, *Brassica napus*, และ *Trifolium pretense* ซ้ำลงได้ (Henner et al., 1999) นอกจากนี้พีเอเอชยังเป็นพิษต่อไม้ยืนต้นด้วย เช่น ฟลูออเรนที่ความเข้มข้นเพียง 0.1 mg/mg ยับยั้งการเจริญและการรับสารอาหารของต้นสน (*Populus nigra* L. cv. Loenen) รวมทั้งรบกวน การสังเคราะห์ด้วยแสงของต้นสน (*Pinus densiflora* Sieb et. Zucc.) การปนเปื้อนร่วมกันของ

ฟิเออเฮหลายชนิดมีความเป็นพิษต่อพืชต่างไปจากการปนเปื้อนด้วยฟิเออเฮชนิดเดียว อย่างไรก็ตาม การศึกษาความเป็นพิษร่วมกันของฟิเออเฮหลายชนิดต่อการเจริญเติบโตของพืชเศรษฐกิจยังมีน้อย ทั้งที่การปนเปื้อนของฟิเออเฮในสภาพแวดล้อมจริงจะพบการปนเปื้อนร่วมกันระหว่าง ฟิเออเฮหลายชนิดเสมอ การศึกษานี้จึงได้ประเมินความเป็นพิษของฟิเออเฮ ได้แก่ ฟลูออรีน ฟลูออแรนทีน ฟิแนนทริน ที่ปนเปื้อนร่วมกันสามชนิดและปนเปื้อนร่วมกันสองชนิด ต่อการเจริญระยะต้นกล้าของพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ได้แก่ ข้าวเหนียว พันธุ์ กข. 6 (*Oryza sativa* var. *glutinosa* cv. RD6) และพืชใบเลี้ยงคู่ ได้แก่ ผักบุ้ง (*Ipomoea aquatic*) ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการทำเกษตรกรรมและการฟื้นฟูดินบริเวณที่มีการปนเปื้อนด้วยฟิเออเฮหลายชนิดร่วมกันต่อไป

2. วิธีการทดลอง

2.1 การเตรียมดิน

เก็บดินที่ไม่มีประวัติการปนเปื้อนด้วยพอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอนจากวัดป่าแก้วแก้ว ต. ขามเรียง อ. กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม นำดินมาผึ่งให้แห้งแล้วร่อนด้วยตะแกรงที่มีขนาดรูพรุน 2 มิลลิเมตร วิเคราะห์ปริมาณฟิแนนทริน ฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนที่ตกค้างในดินด้วย GC-MS เพื่อยืนยันการไม่ปนเปื้อนด้วยสารทั้งสามชนิดมาก่อน วิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและเคมีของดิน ณ บริษัทห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด สาขาขอนแก่น ดินที่ใช้มีร้อยละขนาดอนุภาคทราย (% sand) ขนาดอนุภาคทรายแป้ง (% silt) และขนาดอนุภาคดินเหนียว (% clay) เท่ากับ 10.23, 15.33 และ 74.44 ตามลำดับ ส่วนคุณสมบัติอื่นๆ ของดิน ได้แก่ ฟิเออ 8.11 ความนำไฟฟ้า 109.5 $\mu\text{s}/\text{cm}$ ปริมาณอินทรีย์วัตถุร้อยละ 2.40 ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดร้อยละ 0.29 ปริมาณฟอสฟอรัสที่พืชนำไปใช้ได้ 58.38 mg/kg dried soil

ละลายฟิแนนทริน (ความบริสุทธิ์ร้อยละ 98 บริษัท Sigma-Aldrich ประเทศเยอรมัน) ฟลูออรีน (ความบริสุทธิ์ร้อยละ 98 บริษัท Sigma-Aldrich ประเทศเยอรมัน) หรือฟลูออแรนทีน (ความบริสุทธิ์ร้อยละ 99 บริษัท Fluka ประเทศสหรัฐอเมริกา) ในอะซิโตนแล้วเติมลงดินให้มีความเข้มข้นสุดท้ายของสารผสมระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน ฟิแนนทรินและฟลูออรีน ฟิแนนทรินและฟลูออแรนทีนในดินในอัตราส่วน 1:1 เป็น 0, 2, 20, 200 และ 400 mg/kg dried soil ส่วนดินที่ปนเปื้อนด้วยพอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอนสามชนิดทำเช่นเดียวกันโดยให้มีอัตราส่วนของฟิแนนทริน ฟลูออรีน และฟลูออแรนทีนเป็น 1:1:1 และความเข้มข้นรวมสุดท้ายเป็น 0, 2, 20, 200 และ 400 mg/kg dried soil จากนั้นผึ่งดินที่ผสมแล้วในตู้กวนเป็นเวลา 48 ชั่วโมง เพื่อให้ตัวทำละลายระเหยไป แล้วแบ่งดิน 50 กรัมใส่ลงในภาชนะพลาสติกที่มีความจุ 120 มิลลิตร โดยใช้ดินที่ไม่เติมฟิแนนทริน ฟลูออรีนหรือฟลูออแรนทีนเป็นชุดควบคุม และปรับความชื้นของดินให้เป็นร้อยละ 65 ก่อนการทดลอง

2.2 การทดสอบความเป็นพิษต่อพืช

การทดสอบความเป็นพิษคัดแปลงจากวิธีของ Kirk et al., (2002) โดยแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวเหนียว (รวบรวมจาก อ. โพนทอง จ. ร้อยเอ็ด) และผักบุ้ง (เมล็ดพันธุ์ทางการค้าของบริษัทเจียไต๋ ประเทศไทย จำกัด) ในน้ำกลั่นเป็นเวลา 3 ชั่วโมง แล้วเพาะในถาดพลาสติกที่มีดินที่ปนเปื้อนฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน ฟิแนนทรินและฟลูออรีน ฟิแนนทรินและฟลูออแรนทีน และสารผสมระหว่างฟิแนนทริน ฟลูออรีนและ

ฟลูออแรนทีนแต่ละความเข้มข้น ความเข้มข้นละ 10 เมล็ด (ทำการทดลองทั้งหมดสามซ้ำ) ตั้งทิ้งไว้ที่อุณหภูมิห้องให้ได้รับแสงธรรมชาติ รดน้ำทุกวันเพื่อรักษาความชื้นในดินให้คงที่ เมื่อครบกำหนดเวลา 10 วัน วัดร้อยละการงอก ความยาวราก ความยาวยอด น้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งของต้นกล้าทั้งต้น ชูคควบคุมทำเช่นเดียวกัน

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

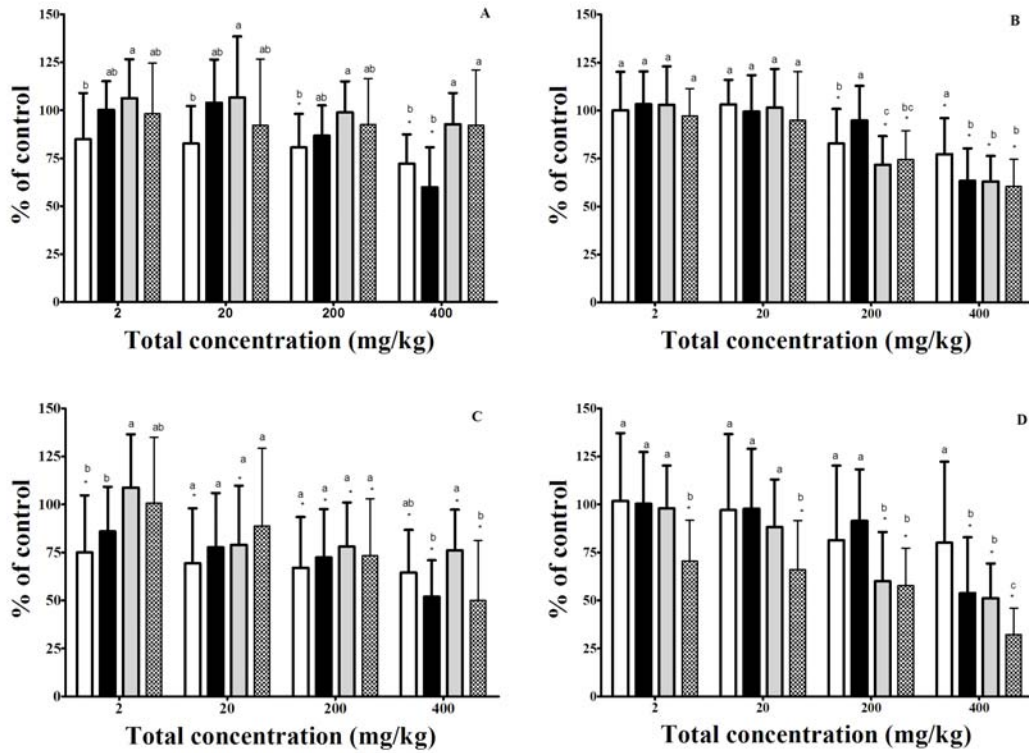
เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทรีทเมนต์ด้วย One-way ANOVA และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยด้วย Turkey's test การประเมินความเข้มข้นที่ทำให้การเจริญของพืชลดลงร้อยละ 20 (EC_{20}) และร้อยละ 50 (EC_{50}) ใช้วิธี probit analysis และคำนวณค่า additive index เพื่อประเมินผลร่วมของสารมลพิษตามวิธีของ Chen and Lu (2002)

3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล

3.1 ความเป็นพิษร่วมกันของพีแนทรีน ฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนต่อข้าวเหนียวในระยะต้นกล้า

ความยาวยอดของข้าวเหนียวโตต่อความเป็นพิษของพีเอชต่ำกว่าความยาวราก โดยความยาวยอดของข้าวเหนียวโตต่อสารผสมระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนมากที่สุดเช่นเดียวกับความยาวราก (ภาพที่ 1A) โดยความเข้มข้นรวมของฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนเป็น 49.2 mg/kg dried soil ทำให้ความยาวยอดของข้าวเหนียวลดลงร้อยละ 20 ส่วนการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีแนทรีนและฟลูออแรนทีนจะทำให้ความยาวรากลดลงร้อยละ 20 เมื่อความเข้มข้นรวมเป็น 247.7 mg/kg dried soil ในขณะที่การปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนหรือการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอชสามชนิดที่ทำให้ความยาวยอดของข้าวเหนียวลดลงร้อยละ 20 เมื่อความเข้มข้นรวมสูงกว่า 400 mg/kg dried soil (ตารางที่ 1) ที่ความเข้มข้นรวมสูงสุดเป็น 400 mg/kg dried soil การปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนกับพีแนทรีนและฟลูออแรนทีนจะทำให้ความยาวยอดของข้าวเหนียวน้อยกว่าการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีแนทรีนและฟลูออแรนทีนหรือการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอชสามชนิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ภาพที่ 1A)

ความยาวรากของข้าวเหนียวโตต่อความเป็นพิษของสารผสมระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนมากที่สุด โดยที่ระดับความเข้มข้นของสารผสมเพียง 2 mg/kg dried soil ทำให้ความยาวรากของข้าวเหนียวพันธุ์ กข. 6 ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) (ภาพที่ 1C) ความเข้มข้นรวมของฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนที่ทำให้ความยาวรากของข้าวเหนียวพันธุ์ กข.6 ลดลงร้อยละ 20 เป็น 0.045 mg/kg dried soil (ตารางที่ 1) ส่วนสารผสมระหว่างพีแนทรีนและฟลูออรีนจะทำให้ความยาวรากของข้าวเหนียวลดลงเมื่อปนเปื้อนอยู่ในดินในระดับความเข้มข้นตั้งแต่ 20 mg/kg dried soil ขึ้นไป และความเข้มข้นรวมของพีแนทรีนและฟลูออรีนที่ส่งผลให้ความยาวรากของข้าวเหนียวลดลงร้อยละ 20 เป็น 11.25 mg/kg dried soil (ตารางที่ 1) การปนเปื้อนของพีเอชทั้งสามชนิดร่วมกันทำให้ความยาวรากของข้าวเหนียวลดลงร้อยละ 20 เมื่อความเข้มข้นของรวมสารผสมเป็น 74.8 mg/kg dried soil (ตารางที่ 1) ส่วนการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีแนทรีนและฟลูออแรนทีนนั้นค่าความเข้มข้นรวมที่ทำให้ความยาวรากของข้าวเหนียวลดลงร้อยละ 20 สูงสุดคือ 119.6 mg/kg dried soil (ตารางที่ 1) แต่ที่ความเข้มข้นรวมสูงสุดเป็น 400 mg/kg dried soil พีแนทรีนและฟลูออแรนทีน ทำให้ความยาวรากของข้าวเหนียวลดลงเกือบร้อยละ 50 ซึ่งมากกว่าพีเอชอีก 2 คู่ (ภาพที่ 1C)

ภาพที่ 1 ความยาวยอดของข้าวเหนียวพันธุ์ กข. 6 (A) ผักบุ้ง (B) และความยาวรากของข้าวเหนียวพันธุ์ กข. 6 (C) ผักบุ้ง (D) ระยะต้นกล้าที่ปลูกในดินที่ปนเปื้อน

□ ฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน   ■ ฟีนานทีนและฟลูออรีน   ■ ฟีนานทีนและฟลูออแรนทีน   ▣ ฟีนานทีน ฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน

โดยตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์เล็กแสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างฟีเอเอช แต่ละคู่ที่ความเข้มข้นเดียวกัน ส่วน * หมายถึงมีความแตกต่างจากการทดลองชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

น้ำหนักสดของข้าวเหนียวลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อได้รับฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนที่ความเข้มข้นรวมเป็น 400 mg/kg dried soil ($P < 0.05$) (ภาพที่ 2A) ความเข้มข้นรวมของฟีเอเอชทุกแบบต้องมากกว่า 400 mg/kg dried soil จึงทำให้น้ำหนักสดลดลงร้อยละ 20 (ตารางที่ 1) ในขณะที่การปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน ฟีนานทีนและฟลูออรีน ฟีนานทีนและฟลูออรีน และสารผสมทั้งสามชนิด ไม่มีผลต่อน้ำหนักแห้งของข้าวเหนียว โดยไม่ทำให้แตกต่างไปจากน้ำหนักแห้งของข้าวเหนียวในชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) (ภาพที่ 2C)

เมื่อพิจารณาผลร่วมกันของฟีเอเอชผสมแต่ละแบบต่อความยาวรากและน้ำหนักสดของข้าวเหนียวจาก Additive index พบว่าการปนเปื้อนร่วมกันของฟีเอเอชแต่ละแบบไม่พบผลรวมของฟีเอเอชต่อน้ำหนักสดของข้าวเหนียว แต่เมื่อพิจารณาจากความยาวราก พบว่า การปนเปื้อนของฟีเอเอชแต่ละคู่ล้วนเสริมฤทธิ์กันทั้งสิ้น

ส่วนการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอเอชทั้งสามชนิดจะพบการเสริมฤทธิ์กันระหว่างพีเอเอชแต่ละตัว และการเสริมฤทธิ์ระหว่างฟลูออรีนกับคู่ของฟลูออรีนและฟลูออเรนทีน (ตารางที่ 1)

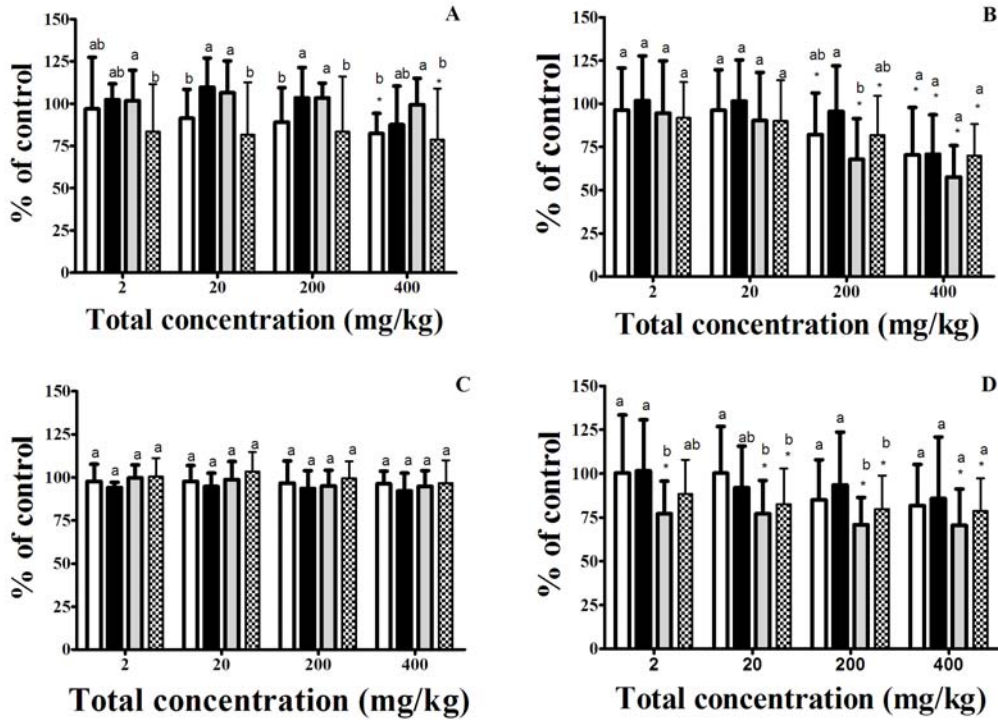
3.2 ความเป็นพิษร่วมกันของพีแนนทริน ฟลูออรีนและฟลูออเรนทีนต่อผักนึ่งระยะต้นกล้า

เมื่อความเข้มข้นรวมของพีเอเอชทุกแบบเป็น 2-20 mg/kg dried soil จะไม่มีผลความยาวยอดของผักนึ่ง ความยาวยอดของผักนึ่งลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อความเข้มข้นรวมของฟลูออรีนและฟลูออเรนทีน พีแนนทรินและฟลูออรีน และพีเอเอชรวมสามชนิดเป็น 200 mg/kg dried soil หรือมากกว่า ($P<0.05$) การปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีแนนทรินและฟลูออเรนทีนเป็นพิษต่อความยาวยอดของผักนึ่งต่ำที่สุด โดยความเข้มข้นต้องสูงถึง 294.9 mg/kg dried soil จึงจะทำให้ความยาวยอดลดลงร้อยละ 20 (ภาพที่ 1B) และการปนเปื้อนร่วมกันของพีเอเอชสามชนิดเป็นพิษต่อความยาวยอดของผักนึ่งมากที่สุด โดยความเข้มข้นที่ทำให้ความยาวยอดของผักนึ่งลดลงร้อยละ 20 คือ 99.2 mg/kg dried soil

ความเป็นพิษต่อความยาวรากของผักนึ่งแตกต่างกัน ขึ้นกับชนิดของพีเอเอช โดยการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีเอเอชสามชนิดเป็นพิษต่อความยาวรากของผักนึ่งมากที่สุด โดยที่ความเข้มข้นรวมเพียง 2 mg/kg dried soil ทำให้ความยาวรากของผักนึ่งลดลงมากกว่าความยาวรากของชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) และเมื่อความเข้มข้นรวมเป็น 400 mg/kg dried soil จะทำให้ความยาวรากลดลงมากที่สุดเมื่อเทียบกับคู่ของสารผสมคู่อื่นๆ (ภาพที่ 1D) เมื่อความเข้มข้นรวมของพีเอเอชทั้งสามชนิดเป็น 0.56 และ 130.8 mg/kg dried soil จะทำให้ความยาวรากของผักนึ่งลดลงร้อยละ 20 และร้อยละ 50 ตามลำดับ ส่วนการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีแนนทรินและฟลูออเรนทีนทำให้ความยาวรากของผักนึ่งลดลงร้อยละ 20 เมื่อความเข้มข้นเป็น 46.8 mg/kg dried soil ส่วนการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีนและฟลูออเรนทีน หรือพีแนนทรินและฟลูออรีนจะทำให้ความยาวรากของผักนึ่งลดลงร้อยละ 20 เมื่อมีความเข้มข้นรวมในดินเป็น 307.3 และ 206.6 mg/kg dried soil (ตารางที่ 1)

ทั้งน้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งของผักนึ่งไวต่อการปนเปื้อนของพีเอเอชในดินมากกว่าข้าวเหนียว และน้ำหนักแห้งไวต่อพีเอเอชมากกว่าน้ำหนักสด น้ำหนักสดของผักนึ่งจะแตกต่างจากชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อความเข้มข้นรวมของฟลูออรีนและฟลูออเรนทีน พีแนนทรินและฟลูออรีน และพีเอเอชรวมกันทั้งสามชนิดเป็น 200 mg/kg dried soil หรือมากกว่า ส่วนการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีแนนทรินและฟลูออเรนทีนจะทำให้น้ำหนักสดของผักนึ่งลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อความเข้มข้นรวมสูงถึง 400 mg/kg dried soil ($P<0.05$) (ภาพที่ 2B) การปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพีแนนทรินและฟลูออเรนทีนเป็นพิษต่อน้ำหนักสดมากที่สุด โดยความเข้มข้นรวมที่ทำให้น้ำหนักสดลดลงร้อยละ 20 ได้แก่ 51.6 mg/kg dried soil (ตารางที่ 1)

น้ำหนักแห้งของผักนึ่งไวต่อความเป็นพิษของพีเอเอชมากกว่าน้ำหนักสด โดยพีแนนทรินและฟลูออรีนที่ความเข้มข้นรวมตั้งแต่ 2 mg/kg dried soil ขึ้นไปทำให้น้ำหนักแห้งของผักนึ่งลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนพีเอเอชคู่อื่นๆ (ฟลูออรีนและฟลูออเรนทีน พีแนนทรินและฟลูออเรนทีน) ไม่ทำให้น้ำหนักแห้งของผักนึ่งแตกต่างไปจากการทดลองในชุดควบคุม ส่วนพีเอเอชที่ปนเปื้อนร่วมกันสามชนิดทำให้น้ำหนักแห้งของผักนึ่งลดลงที่ความเข้มข้นรวมตั้งแต่ 20 mg/kg dried soil ขึ้นไป (ภาพที่ 2A)

ภาพที่ 2 น้ำหนักสดของข้าวเหนียวพันธุ์ กข. 6 (A) ผักบุ้ง (B) และน้ำหนักแห้งของข้าวเหนียวพันธุ์ กข. 6 (C) ผักบุ้ง (D) ระยะต้นกล้าที่ปลูกในดินที่ปนเปื้อน

□ฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน   □ฟีแนนทีนและฟลูออรีน   ■ฟีแนนทีนและฟลูออแรนทีน   ▣ฟีแนนทีน ฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน

ตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์เล็กแสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างฟิเอเอช แต่ละคู่ที่ความเข้มข้นเดียวกัน ส่วน * หมายถึงมีความแตกต่างจากการทดลองชุดควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาผลร่วมกันของฟิเอเอชผสมแต่ละแบบต่อความยาวรากและน้ำหนักสดของผักบุ้งจาก Additive index พบว่าความเป็นพิษของการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนเกิดการหักล้างฤทธิ์กันต่อความยาวรากของผักบุ้ง ในขณะที่ความเป็นพิษของการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟิเอเอชคู่อื่นๆ หรือการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟิเอเอชสามชนิดเกิดการเสริมฤทธิ์กันต่อความยาวรากของผักบุ้งทั้งสิ้น ในขณะที่ความเป็นพิษร่วมกันของฟิเอเอชแต่ละแบบต่อน้ำหนักสดของผักบุ้งส่วนใหญ่จะเป็นการหักล้างฤทธิ์กัน โดยพบความเป็นพิษร่วมแบบเสริมฤทธิ์เมื่อมีการปนเปื้อนร่วมกันของฟิเอเอชสามชนิด โดยพิจารณาจากความเป็นพิษร่วมของฟิเอเอชแต่ละตัว หรือพิจารณาจากความเป็นพิษร่วมกันระหว่างฟีแนนทีนกับคู่ของฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน และพิจารณาจากความเป็นพิษร่วมกันระหว่างฟลูออแรนทีนกับคู่ของฟีแนนทีนกับฟลูออรีน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าความเข้มข้นของฟิเอเอช (mg/kg dried soil) ที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช ร้อยละ 20 (EC₂₀) และค่า Additive index ของต้นกล้าข้าวเหนียวและผักบุ้งที่เจริญในดินที่ปนเปื้อนฟิเอเอชชนิดต่างๆ ร่วมกัน

จุดยู่/ชนิดฟิเอเอช	ข้าวเหนียวพันธุ์ กข. 6			ผักบุ้ง		
	EC ₂₀	Additive index	Effect	EC ₂₀	Additive index	Effect
ความยาวยอด						
ฟิแนนทริน	>400	NC	NC	173.8	NC	NC
ฟลูออรีน	>400	NC	NC	>400	NC	NC
ฟลูออแรนทีน	>400	NC	NC	>400	NC	NC
ฟลูออรีน + ฟลูออแรนทีน	49.2	0.123	+	294.9	0.74	+
ฟิแนนทริน + ฟลูออรีน	247.7	0.62	+	288.4	1.19	-
ฟิแนนทริน + ฟลูออแรนทีน	>400	1	0	174.1	0.72	+
ฟิเอเอช 3 ชนิด (ฟลูออรีน + ฟลูออแรนทีน) + ฟิแนนทริน	>400	4.56	-	99.2	0.45	+
(ฟิแนนทริน + ฟลูออแรนทีน) + ฟลูออรีน		1	0		0.41	+
(ฟิแนนทริน + ฟลูออรีน) + ฟลูออแรนทีน		1.31	-		0.29	+
ความยาวราก						
ฟิแนนทริน	184.9	NC	NC	208.7	NC	NC
ฟลูออรีน	218.9	NC	NC	246.6	NC	NC
ฟลูออแรนทีน	118.7	NC	NC	288.3	NC	NC
ฟลูออรีน + ฟลูออแรนทีน	0.045	0.0003	+	307.3	1.15	-
ฟิแนนทริน + ฟลูออรีน	11.25	0.06	+	206.6	0.91	+
ฟิแนนทริน + ฟลูออแรนทีน	119.6	0.83	+	46.8	0.19	+
ฟิเอเอช 3 ชนิด (ฟลูออรีน + ฟลูออแรนทีน) + ฟิแนนทริน	74.8	831.3	-	0.56	0.002	+
น้ำหนักสด						
ฟิแนนทริน	>400	NC	NC	147.4	NC	NC
ฟลูออรีน	>400	NC	NC	220.2	NC	NC
ฟลูออแรนทีน	>400	NC	NC	237.1	NC	NC
ฟิแนนทริน + ฟลูออรีน	>400	1	0	318.3	1.17	-
ฟิแนนทริน + ฟลูออแรนทีน	>400	1	0	51.6	1.30	-
ฟิเอเอช 3 ชนิด	>400			132.9		

ข้าวเหนียวและผักนึ่งตอบสนองต่อการสัมผัสกับฟิเอเอชที่ปนเปื้อนในดินต่างกัน โดยผักนึ่งไวต่อความเป็นพิษของฟิเอเอชสามชนิดที่ปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีน ฟิแนนทรินและฟลูออแรนทีนมากกว่าข้าวเหนียว ความเป็นพิษของฟลูออรีน ฟิแนนทริน และฟลูออแรนทีนแต่ละชนิดต่อพืชมีความแตกต่างกันได้บ้าง โดยฟิแนนทรินทำให้พืชเกิดอาการเหลืองและเนื้อเยื่อตายจากการผลิต H_2O_2 ภายในเซลล์และยับยั้งการแสดงออกของโปรตีนที่กระตุ้นการขยายตัวของ *Arabidopsis thaliana* ในสภาพปลอดเชื้อ (Alkio et al., 2005) ผลผลิตภัณฑ์ที่เปลี่ยนรูปไปของฟลูออแรนทีนรบกวนกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสงและขัดขวางกระบวนการขนส่งอิเล็กตรอนในพืช (Kummerová et al., 2008) การสัมผัสกับฟลูออแรนทีนในพืชวงศ์ถั่วส่งผลให้การลำเลียงแร่ธาตุ เช่น ไนโตรเจนและฟอสฟอรัสลดลงได้ ส่วนฟลูออรีนรบกวนการสะสมน้ำในต้นกล้า *Trifolium pratense* (Sverdrup et al., 2003) น้ำหนักสดของผักนึ่งได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อนร่วมกันของฟิเอเอชมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีการลำเลียงฟิเอเอชเข้าสู่ชีวมวลของผักนึ่ง ทั้งนี้เพราะผักนึ่งเป็นพืชที่มีรายงานว่ามีความไวต่อพิษของสารพิษทั้งแคดเมียม ตะกั่ว ทองแดง รวมทั้งสารอินทรีย์ เช่น di-n-butyl phthalate ไวได้ทั้งในชีวมวลของราก ลำต้นและใบ (Cai et al., 2008) ฟิเอเอชที่เข้าไปสะสมนี้จึงส่งผลต่อการสะสมน้ำและการสร้างชีวมวลของผักนึ่งจากการสังเคราะห์ด้วยแสง และน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้น้ำหนักแห้งของผักนึ่งได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อน ฟิเอเอชในดินด้วย การที่พืชมีการสะสมน้ำและดูดซึมสารอาหารได้ลดลงอาจเนื่องมาจากการพัฒนาการของรากที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้มีพื้นที่ผิวสำหรับการดูดซึมน้ำและสารอาหารลดลง เป็นต้น ซึ่งเคยมีรายงานว่า การปนเปื้อนร่วมกันของฟิแนนทรินและฟลูออแรนทีน หรือฟลูออแรนทีนและไพรีนทำให้ *Populus nigra* L. มีอัตราการนำน้ำเข้าสู่เซลล์ลดลงอีกด้วย

ในการศึกษานี้ได้นั้นศึกษาความเป็นพิษร่วมกันของฟิเอเอชที่ปนเปื้อนในดินร่วมกัน ซึ่งพบว่าฟิเอเอชแต่ละคู่แสดงความเป็นพิษต่อข้าวเหนียว และผักนึ่งได้แตกต่างกันโดยคู่ของฟิเอเอชที่แสดงความเป็นพิษต่อความยาวยอดและความรากของข้าวเหนียว มากที่สุดคือฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน ส่วนคู่ของฟิเอเอชที่เป็นพิษต่อความยาวราก ความยาวยอด และน้ำหนักสดของผักนึ่งมากที่สุด ได้แก่ ฟิแนนทรินและฟลูออแรนทีน ความเป็นพิษร่วมกันของฟิเอเอชแต่ละแบบต่อความยาวรากข้าวเหนียวและผักนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นแบบเสริมฤทธิ์กัน ในขณะที่ความเป็นพิษร่วมกันของฟิเอเอชแต่ละแบบต่อความยาวรากข้าวเหนียวและผักนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นแบบหักล้างฤทธิ์กัน ความเป็นพิษร่วมกันของฟิเอเอช 2 ชนิดต่อพืชชนิดอื่นๆ ที่มีรายงานได้แก่ การปนเปื้อนร่วมกันของแอนทราซีนและฟลูออแรนทีนแสดงความเป็นพิษต่อความยาวยอด ความยาวรากและน้ำหนักสดของต้นกล้าฟักทองมากกว่าการปนเปื้อนร่วมกันคู่อื่นๆ แต่การปนเปื้อนร่วมกันของฟิแนนทรินและฟลูออรีนแสดงความเป็นพิษต่อน้ำหนักแห้งของฟักทอง (ขนิษฐาและคณะ, 2554a) การปนเปื้อนของฟิแนนทรินร่วมกับฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนเป็นพิษต่อการเจริญระยะต้นกล้าของข้าวเจ้า ข้าวโพดข้าวเหนียวและข้าวฟ่างมากกว่าการปนเปื้อนเฉพาะฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน (ขนิษฐา และคณะ, 2554b) ซึ่งตรงข้ามกับผลของฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนต่อความยาวยอดของข้าวเหนียวซึ่งเป็นพิษมากกว่าการปนเปื้อนร่วมกันของฟิเอเอชทั้งสามชนิด ด้วยเหตุนี้ การศึกษากลไกเชิงลึกในระดับสรีรวิทยาและระดับโมเลกุลเพื่ออธิบายความแตกต่างดังกล่าวนี้ จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาต่อไป

4. สรุป

ผักบุ้งไวต่อการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีน พีแนนทรินและฟลูออแรนทีนมากกว่าข้าวเหนียว โดยทั้งความยาวราก ความยาวยอดและน้ำหนักสดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่น้ำหนักสดของข้าวเหนียวไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อสัมผัสกับฟิเอเอชที่ปนเปื้อนร่วมกันสามชนิดในช่วงความเข้มข้นที่ทดสอบ คู่ของฟิเอเอชที่แสดงความเป็นพิษต่อความยาวยอดและความรากของข้าวเหนียวมากที่สุดคือฟลูออรีนและฟลูออแรนทีน ส่วนคู่ของฟิเอเอชที่เป็นพิษต่อความยาวราก ความยาวยอด และน้ำหนักสดของผักบุ้งมากที่สุดได้แก่ พีแนนทรินและฟลูออแรนทีน พบการเสริมฤทธิ์กันเมื่อมีการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างฟลูออรีนกับฟลูออแรนทีนแล้วมีพีแนนทรินร่วมด้วย หรือพีแนนทรินกับฟลูออแรนทีนแล้วมีฟลูออรีนร่วมด้วยต่อความยาวรากและน้ำหนักสดของผักบุ้ง แต่พบการหักล้างฤทธิ์กันเฉพาะต่อความยาวรากในข้าวเหนียว ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองต่อการปนเปื้อนของฟิเอเอชที่ต่างกันระหว่างพืชใบเลี้ยงเดี่ยวและพืชใบเลี้ยงคู่ ทำให้ดินที่ปนเปื้อนฟิเอเอชในแต่ละบริเวณที่มีชนิดของฟิเอเอชต่างกันจะส่งผลการเจริญของพืชต่างกันได้ และพืชใบเลี้ยงเดี่ยวมีแนวโน้มทนทานต่อการปนเปื้อนร่วมกันของฟิเอเอชมากกว่าพืชใบเลี้ยงคู่

5. เอกสารอ้างอิง

- ขนิษฐา สมตระกูล ดวงอนงค์ ผลาผล และวราภรณ์ นุชฉาย. 2554a. “การตอบสนองของต้นกล้าพืชทองต่อการปนเปื้อนร่วมกันระหว่างพอลิไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอน 4 ชนิด” การประชุมทางวิชาการนเรศวร วิจัย ครั้งที่ 7. 29-30 กรกฎาคม 2554. 10 หน้า.
- ขนิษฐา สมตระกูล จำปี ไชยเมืองคุณ และวราภรณ์ นุชฉาย. 2554b. “ความเป็นพิษร่วมของแอนทราซีนและพีแนนทรินในดินที่ปนเปื้อนฟลูออรีนและฟลูออแรนทีนต่อการเจริญในระยะต้นกล้าของพืชเศรษฐกิจหัวเผ้า” วารสารวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 1: 31-42
- Alkio, M., Tabuchi, T.M., Wang, X. and Carmona, C. 2005. **Stress responses to polycyclic aromatic hydrocarbons in *Arabidopsis* include growth inhibition and hypersensitive response-like symptoms**, Journal of Experimental Botany. 56: 2983-2984.
- Cai, Q.Y., Mo, C.H., Zeng, Q.Y., Wu, Q.T., Ferrard, J.F. and Antizar-Ladislao, B. 2008. **Potential of *Ipomoea aquatica* cultivars in phytoremediation of soil contaminated with di-*n*-butyl phthalate**, Environmental and Experimental Botany. 62: 205-211.
- Chen, C. and Lu, C. 2002. **An analysis of the combine effect of organic toxicants**, Science of the Total Environment. 289: 123-132.
- Gadde, B., Bonnet, S., Menke, C. and Garivait, S. 2009. **Air pollutant emission from rice straw open field burning in India, Thailand and the Philippines**, Environmental Pollution. 157: 1554-1558.
- Henner, P., Schiavon, M., Druelle, V. and Lichtfouse, E. 1999. **Phytotoxicity of ancient gaswork soils: Effect of polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs) on plant germination**, Organic Geochemistry. 30: 963-969.

- Kirk, J.L., Klironomos, J.N., Lee, H. and Trevors, J.T. 2002. **Phytotoxicity assay to assess plant species for phytoremediation of petroleum contaminated soil**, Bioremediation Journal. 6: 57-63.
- Kummerová, M., Váňová, L., Krulová, J. and Zuzulka, Š. 2008. **The use of physiological characteristics for comparison of organic compounds phytotoxicity**, Chemosphere. 71: 2050-2059.
- Oanh, N.T.K., Reutergårdh, L.B., Dung, N.T., Yu, M.H., Yao, W. X. and Co, H. X. 2000. **Polycyclic aromatic hydrocarbons in the airborne particulate matter at a location 40 km north of Bangkok, Thailand**, Atmospheric Environment. 34: 4557-4563.
- Oguntimehin, I., Nakatani, N. and Sakugawa, H. 2008. **Phytotoxicities of fluoranthene and phenanthrene deposited on needle surfaces of the evergreen conifer, Japanese red pine (*Pinus densiflora* Sieb. Et Zucc.)**, Environmental Pollution. 154: 264-271.
- Sverdrup, L. E., Krogh, P. H., Nielsen, T., Kjaer, C. and Stenersen, J. 2003. **Toxicity of eight polycyclic aromatic compounds to red clover (*Trifolium pratense*), ryegrass (*Lolium perenne*), and mustard (*Sinapis alba*)**, Chemosphere. 53: 993-1003.
- Tao, S., Cui, Y.H., Xu, F.L., Li, B.G., Cao, J., Liu, W.X., Schmitt, G., Wang, X.J., Shen, W.R., Qing, B.P. and Sun, R. 2004. **Polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs) in agricultural soil and vegetables from Tianjin**, Science of the Total Environment. 320: 11-24.
- Teixeira, V.H., Casal, S. and Oliveira, M.B.P.P. 2007. **PAHs content in sunflower, soybean and virgin olive oils: Evaluation in commercial samples and during refining process**, Food Chemistry. 104: 106-112.
- Zhang, H.B., Luo, Y.M., Wong, M.H., Zhao, Q.G. and Zhang, G.L. 2006. **Distribution and concentration of PAHs in Hong Kong soils**, Environmental Pollution. 141: 107-114.